

Wandelen of fietsen door de Vogelwijk

Honderd jaar geleden, in augustus 1918, werd een begin gemaakt met de bouw van de Vogelwijk in Den Haag. Veel bewoners van de Haagse regio kennen de Vogelwijk niet of slechts oppervlakkig. Daarom bieden we bij dezen de mogelijkheid om aan de hand van de volgende routebeschrijving door deze 'tuinstadwijk' te wandelen of fietsen en er zo kennis mee te maken. De route is zo'n 5 km. en wie het facultatieve ommetje door de Bosjes van Poot erbij neemt, komt uit op ongeveer 6 km.

De wandeling of fietstocht begint en eindigt bij het Shell-benzinestation aan het begin van de Sportlaan. Wie te voet is, kan er het best naartoe met bus 24 richting Kijkduin, halte Houtrustweg (op de Houtrustbrug).

Houtrust

1. Ga vanaf het benzinestation de Houtrustweg op, evenwijdig aan het Verversingskanaal. U passeert de twee lichtgekleurde appartementencomplexen, die in 2008 verrezen op de plaats waar ooit de befaamde Houtrusthallen stonden, een multifunctioneel centrum voor zowel sport (ijshockey, atletiek) als popconcerten en tal van manifestaties. Hierachter lag - en ligt - het Sportpark Houtrust, dat de gemeente in 1909 al liet aanleggen, destijds helemaal aan de rand van de stad.
2. Na de flats links de Laan van Poot in, evenals de aangrenzende 'bosjes' genoemd naar de gebroeders Willem en Jacob Poot, begin vorige eeuw alom bekende bos- en duinwachters in dit gebied. Aan de voet van de duinen lag hier destijds de Segbroekpolder, met boerderijen die o.a. Houtrust, Kranenburg, Hanenburg en De Wildhoef heetten.
3. Bij de eerste straathoek linksaf (Houtrustlaan) en daarna rechts (Leeuwerikplein). U loopt nu langs het allereerste huizenblok van de wijk, met de kenmerkende houten erkers, waarvoor op 21 augustus 1918 de eerste steen werd gelegd door de toenmalige minister van Financiën Wim Treub. De wijk in aanbouw heette indertijd nog *Tuinstadwijk Houtrust*. Pas eind jaren twintig ging men van de Vogelbuurt of Vogelwijk spreken.
4. Verder door voorbij de Spreeuwenlaan en de volgende zijstraat rechts (Nachtegaallaan).

Bosjes van Poot

5. In het verlengde hiervan gaat bij de kruising met de Laan van Poot een straatje de Bosjes van Poot in. Dat doet u ook, maar kijk eerst even over uw linkerschouder naar de witte villa *Den en Duin* aan de Laan van Poot. Een typerend product van wat destijds een 'eigenbouwer' werd genoemd: iemand die voor zichzelf naar eigen ontwerp - of van een gerenommeerd architect - een huis liet

neerzetten. Soms nog meerdere, die dan werden verhuurd. Op de linkerhoek van het straatje naar het bos staat een bouwsel dat lang bekend stond als de 'Appelloods', opslagplaats van de inmiddels opgeheven theatergroep *De Appel*. Oorspronkelijk was het een Duitse garage, gebouwd in de bezettingstijd. Eind 1942 en begin 1943 moesten alle Vogelwijkbewoners hun huizen verlaten omdat Duitsers de wijk hadden uitgeroepen tot militaire zone. Langs de Sportlaan, die de hele wijk aan de oostkant begrenst, werd in het kader van de Duitse verdedigingslinie *Atlantikwall* ten koste van honderden woningen in de Bomen- en Bloemenbuurt een tankgracht gegraven.

6. Achter de loods ligt een deel van de Bosjes dat al sinds 1927 niet toegankelijk is voor het publiek. Het is een vogeltuin van de Haagse Vogelbescherming, een broed- en rustgebied voor vogels die daar in het voorjaar in groten getale nestelen. Er zijn ideale omstandigheden geschapen, zoals bladerrijke bomen, dicht struikgewas en zelfs een begroeide kunstmatige ruïne.
7. Aan de bosrand prijkt een wit pand met een basisschool voor speciaal onderwijs. Hier stond ooit de boerenhoeve Houtrust. Na afbraak daarvan verrees in 1879 dit gebouw: een theeschenkerij, die eind negentiende eeuw uitgroeide tot een populaire uitspanning voor goeude Hagenaars. Men kon er zelfs overnachten. In 1936 werd deze horecagelegenheid een school.

Om te ervaren dat deze bosschages deel uitmaken van een oud duingebied, kunt u te voet een ommetje maken door de glooiende Bosjes van Poot. Wie opziet tegen een stukje klimmen, vervolgt de Laan van Poot in zuidelijke richting en pikt de route weer op bij de Roodborstlaan.

Boswandeling

Vlak voor de school linksaf slaan en direct het eerste bospad rechts nemen. U gaat eerst omhoog (en passeert een zandpad links), daalt dan weer en op een grote viersprong wandelt u (schuin rechts) rechtdoor. Kies dan bij een bankje het eerste pad schuin links. Blijf dat links aanhoudend volgen, alle zijpaden negerend. Het pad wordt gaandeweg verhard en leidt omhoog, waarna u rechts de zee ziet en de ruim 100 jaar oude wijk Duindorp, die deze eeuw ook enkele nieuwe wooncomplexen kreeg. Blijf het slingerende en glooiende hoofdpad volgen. Als het duidelijk naar beneden loopt, ziet u een kruising (met bankje) waar u rechtdoor gaat. U komt bij een steile afdaling (via het hoofdpad of desgewenst een pad met traptreden rechts daarvan) waarna u bij een kruising met een bankje linksaf slaat en direct het eerste (zand)pad rechts inloopt. Kort daarna bij de eerstvolgende kruising rechtsaf. U komt nu uit op een vijsprong en kiest het smalle paadje rechts. Dit leidt naar de Nieboerweg. Aan uw rechterhand ziet u de witgepleisterde tweedelige villa *Winjewanje*, een pand in antroposofische stijl, in 1924 gebouwd naar een ontwerp van de architecten Gerretsen en Wegerif. Schuin aan de overkant van de weg

stond tussen 1929 en 2000 het Juliana Kinderziekenhuis. Nu is het een jeugdpsychiatrisch centrum. Loop via de Nieboerweg terug naar de Laan van Poot, ga hier even naar links en direct rechts (Roodborstlaan).

Vervolg vanaf Roodborstlaan

8. Op de Laan van Poot ziet u vlak voor de kruising met de Nieboerweg de Roodborstlaan. Die gaat u in, maar wie niet door het bos heeft gelopen, raden we aan even om de hoek rechts op de Nieboerweg te kijken naar de tweedelige villa *Winjewanje* op nummer 214-216, gebouwd in antroposofische stijl.
9. Terug naar de Roodborstlaan. Aan uw linkerhand staan huizen in Engelse cottage-stijl en rechts een blok met experimentele betonvilla's uit 1922 in de sfeer van kunstenaarsbeweging De Stijl.
10. Rechtsaf de Winterkoninglaan in (met een paar fraaie 'eigenbouwerspanden') en dan opnieuw rechts. U komt nu op een pleintje, dat decennialang het kloppend hart van de Vogelwijk is geweest. Tot begin jaren zeventig waren hier zo'n tien winkels te vinden, inclusief een postagentschap. Daarna liep het winkelbestand (in de hele wijk waren er ooit 24) gaandeweg terug. Nu zijn er alleen nog een groentezaak, kapper en een bakkerswinkel waar men op mooie werkdagen op een terrasje koffie en gebak kan nuttigen. Elders in de wijk zijn op een kapper na alle winkels verdwenen en drie jaar terug werd ook de buurtapotheek gesloten. De 'ontwinkeling' heeft de wijk van veel levendigheid beroofd.
11. Ga op de hoek bij de bakker de Zwaluwlaan in en direct daarna weer rechts (Kanarielaan). Aan het eind links (Papegaailaan) en vervolgens opnieuw rechts. U staat nu op de Nieboerweg. Nieboer was begin vorige eeuw een populair sociaal-democratisch lid van de gemeenteraad en een groot deskundige op het gebied van de volkshuisvesting, die in 1920 bij een verkeersongeluk om het leven kwam.
12. De Nieboerweg linksaf schuin oversteken en in de bocht tussen twee huizenblokken door naar het Ijsvogelplein gaan. Indachtig het adagium dat het een wijk van 'licht, lucht en ruimte' moest worden, werden in de Vogelwijk diverse ruim opgezette pleinen ontworpen, waarvan dit er eentje is. Hier is in 2012 een nieuwe basisschool neergezet ter vervanging van een oud gebouw uit 1927.
13. Rechts van de school de Sperwerlaan in en aan het eind linksaf (Pauwenlaan). U komt nu bij het Fazantplein, waar u rechts een statig wooncomplex uit 1938 ziet. Voor deze begeerde (huur)appartementen bestaat een flinke wachtlijst.
14. Voorbij het appartementencomplex rechtsaf de Fitislaan in. Bewonder aan het eind op de linkerhoek het huis Laan van Poot 198, ontworpen door architect Koos Fels, die nog veel meer in deze wijk heeft neergezet. Dit bakstenen pand is een topstuk uit de architectuurstroming de 'Nieuwe Haagse School' van de jaren twintig en dertig.

Naar de Kwartellaan

15. Volg linksaf de duinenrij aan de Laan van Poot tot u bij de brede Kwartellaan komt. Hier was 100 jaar geleden aanvankelijk een grote begraafplaats tegen de duinvoet geprojecteerd. Wat nu de Kwartellaan is, moest de oprijlaan naar dat kerkhof worden. Het plan werd echter afgeblazen, waarna de gemeente in 1927 vrij baan gaf voor de bouw van een serie sierlijke 'landhuizen' van architect Alexander Kropholler, die uitstekend pasten in het 'tuinstadconcept'. Sfeerverhogend was de aanleg van een tramlijn (lijn 3 die van het toenmalige Staatsspoor kwam) over de Kwartellaan. Bij de duinen werd de eindhalte plus een keerlus aangelegd. In 1966 verdween de tram hier. De halfronde cirkel tegen de duinrand herinnert nog aan het vroegere keerpunt.
16. Bekijk enkele van de sierlijke Krophollerwoningen. Elk huis heeft een tegel in de gevel met de naam van een dier, sterrenbeeld of plant. Op de nummers 31 en 33 is daarbij iets misgegaan: onder de afbeelding van de Schorpioen staat dat het een Kreeft is en andersom.
17. Steek vanaf nr. 33 het middenterrein over, ga de Kiplaan in en kort daarna de eerste straat rechts (Kwikstaartlaan). Ga hier rechtdoor en kom uit op de Pauwenlaan, waar u links gaat. U passeert Pauwenlaan 95, waar zich tussen 1945 en 1974 de gezochte Nederlandse SS'er Jacques Philippa schuil hield, die uiteindelijk is gearresteerd en alsnog berecht.

Eiberplein

18. Vervolg de tocht en sla de eerstvolgende laan links in (Fuutlaan). Wie wil, kan eerst nog even rechtsaf de Fuutlaan op en aan de overkant op de hoek met de Laan van Poot het kleine huis bekijken waar in de jaren dertig kinderboekenschrijfster en illustratrice Rie Cramer woonde. In de gevel bij de deur zit nog steeds een tegeltableau van haar. Ga de Fuutlaan af naar het weidse Eiberplein, waar vijf lanen op uitkomen. Schuin aan de overkant, in het blok Kiplaan 23-29, voltrok zich in augustus 1941 een ramp. Een Britse bommenwerper die was geraakt door Duits afweergeschut liet hier per ongeluk enkele bommen vallen, met zes doden tot gevolg.
19. Houd op het plein, komend vanuit de Fuutlaan, rechts aan (Vliegenvangerlaan) en ga dan opnieuw rechts de statige Wildhoeflaan in. Aan het eind op de Laan van Poot links. Na zo'n 200 meter belandt u bij een ensemble van twee basisscholen, met daartussen de ingang naar de atletiekbaan uit 1939, waarop in de loop der tijd heel wat kampioenschappen zijn gehouden. Iets verderop aan de Laan van Poot is nu een kaal bouwterrein. Tussen 1960 en begin 2017 stond hier de Haagse Academie voor Lichamelijke opvoeding, die naar Sportcampus Zuiderpark is verhuisd. Hier zal binnenkort het appartementencomplex Hellasduin verrijzen, een particulier project dat is opgezet door een groep Vogelwijkbewoners.

20. Ga terug naar de eerdergenoemde twee basisscholen, die uitkijken op een vijver. De laan met het water in het midden heette tot 2002 Buizerdlaan, maar tegenwoordig Oude Buizerdlaan. Omdat Den Haag een stukje van Leidschendam annexeerde waar ook al een Buizerdlaan was, werd hier de aanduiding 'Oude' toegevoegd. U bevindt zich hier op de grens van de vooroorlogse en naoorlogse Vogelwijk. Dat is goed aan de huizenstijl te zien. Als u langs het water aan de naoorlogse kant loopt of fietst, hebt u prachtig zicht op een rij huizen met rode pannendaken van de al eerder genoemde architect Koos Fels. Ga om het water heen en steek aan de 'oude' kant de Kraaienlaan in. Op nummer 36 woonde in de jaren dertig journalist/essayist Menno ter Braak, die vijf dagen na de Duitse inval in mei 1940 zelfmoord pleegde.

Herprofilering Sportlaan

21. Aan het eind van de Kraaienlaan stuit u weer op de Vliegenvangerlaan. Hier rechtsaf, links de Sportlaan op en direct daarna weer links (Wildhoeftaan). In 2018 en begin 2019 zijn delen van de Sportlaan opgebroken vanwege een herprofilering. Er komt o.a. een aparte ventweg en op de kruising met de Wildhoeftaan wordt een rotonde aangelegd.
22. Op Wildhoeftaan 2 groeide in de jaren zeventig Petra Brinkhorst op, dochter van D66-politicus Laurens Jan Brinkhorst. Zij staat nu bekend als prinses Laurentien, getrouwd met prins Constantijn.
23. Rechtsaf de Sijzenlaan in, die u voorlopig blijft volgen. Steek de Kwartellaan met de Krophollerwoningen weer over en ga daarna op de (nog steeds) Sijzenlaan linksaf (Ooievaarlaan) en vervolgens direct rechts (Haviklaan). U passeert Haviklaan 31 waar jarenlang de vermaarde econoom en Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen woonde. In 1993, een jaar voor zijn overlijden, kreeg Tinbergen hier de voormalige Sovjetleider Gorbatsjov op de koffie. Gorbatsjov was op bezoek in Nederland en wilde per se naar Tinbergen toe omdat hij hem zeer bewonderde.
24. Ga verder de Haviklaan af, passeer Kaulaan, Patrijslaan en Hoenderlaan tot u bij de kruising met de Talinglaan bent. Hier staat aan uw rechterhand een voormalig nonnenklooster dat eind vorige eeuw fraai is verbouwd tot appartementencomplex.
25. Hier rechtsaf (stukje Talinglaan) en direct links weer de Sijzenlaan op. Rechtdoor, Nieboerweg weer oversteken, rechtdoor en de eerste straat rechts (Papegaailaan). U ziet onderwijl de contouren van de vroegere Sacramentskerk, die eind 2018 wordt afgebroken om plaats te maken voor twaalf eengezinswoningen. De Papegaailaan komt uit op de Sportlaan, waar u links gaat en de uit 1926 daterende kerk passeert. In het godshuis werd in de zomer van 2008 de laatste mis gehouden. In 2013 kraakte een groep uitgeprocedeerde asielzoekers uit onder meer Irak en Afghanistan de lege kerk. Ze bivakkeerden er uiteindelijk anderhalf jaar.

26. De Sportlaan verder vervolgen (rechts het voormalige Rode Kruisziekenhuis, waar nu alleen nog maar poliklinieken zijn) tot u weer aanbeldt bij het benzinestation aan het begin.

Samenstelling en beschrijving van deze wandeling: Dick van Rietschoten